

sic operari voluerint, et indifferenter ponitur pro omnibus ibi morantibus; ergo etiam respectu advenarum illud opus tunc est contra religionem et prudentiam, quatenus dictat de circumstantiis servandis ad operandum sine offensione religionis. Neque hoc excedit potestatem legislatoris, quia habet plenam potestatem in talem locum, respectu omnium qui in illo operari velint, undecumque illuc veniant. Sicut si pretium tritici taxatum est tali loco, advena, ibi vendens triticum suum, tenetur ex lege justitiæ servare legem et taxam, quia ibi illud est medium justitiæ, non solum pro incolis, sed simpliciter pro omnibus operantibus in illo loco in illa materia justitiæ: habet enim princeps potestatem ita constituendi legem justitiæ in illo loco; de quo nullus dubitat; unde sumi potest optima ratio: nam statutum loci potest in materia justitiæ constituere medium, quod advenæ ibi servare teneantur, etiamsi peregrini sint; ergo potest etiam constituere medium in actu temperantiæ ibi exercendo, a quocumque exercentur; ergo similiter in materia religionis, ad quam spectat præceptum servandi festum. Et hoc modo facile intelligitur, advenam fieri subditum ratione loci, quia posita illa lege pro tali loco, illud est medium virtutis in illo loco, et non alibi.

14. Tandem non est contemnenda illa ratio, quod isti sic existentes in alio territorio eo ipso excusantur ab obligatione servandi festa peculiaris suæ patriæ, et alias similes leges; ergo merito obligantur ad observanda festa loci in quo existunt; debet enim esse æqua conditio præsentis et absentis, ut servetur conveniens distributio, et ne homines illi fiant liberi, et exempti ab omnibus legibus municipalibus, seu episcopalibus, sine ulla legitima causa; et quia ratio juris postulat ut sentiat onus, qui sentit commodum, c. *Qui sentit*, de Regula, in 6. Neque obstat evasio supra insinuata, quia, ut ostensum est, non deest hic sufficiens subjectio, ratione loci pro quo materia in tali virtute constituta est, ut dixi.

15. *Ab incommodo probatur.* — Potestque ab incommodo non parum hoc confirmari. Nam inquiri quid dicendum sit de illo advena, quando idem festum in utroque loco, tum præsentis et domicili, servatur ex statutis vel consuetudinibus particularibus, non ex lege universali Ecclesiæ; peto, inquam, an tunc teneatur advena servare festum in loco ubi est præsens. Absurdum enim videtur di-

cere, posse etiam tunc festum illud non servare, quia absentia a proprio territorio non videtur illum excusare, cum in loco in quo invenitur, eadem sit observantia. Et ita Saneius supra supponit tanquam certum in eo casu non excusari. At vero aut contrarium dicendum est, aut inde concluditur nostra sententia; nam ille tunc non tenetur servare festum in loco ubi est præsens, ex vi constitutionis, aut consuetudinis suæ patriæ, quia hæc non obligat extra territorium, ut in superiori puncto dictum est. Ergo si obligatur, ex vi consuetudinis, aut statuti illius loci in quo invenitur, obligatur; quia non obligatur ex lege generali Ecclesiæ, ut supponitur, et oportet ut ex aliqua lege obligetur; ergo nihilominus obligaretur, si etiam in terra sua non esset eadem consuetudo vel lex, quia, supposita absentia, illa nihil confert ad hanc obligationem; ergo vel etiam in eo casu non obligatur, quod reputatur absurdum, vel semper obligatur. Et confirmatur: nam in eo casu habet locum ratio, quod ille non est subditus Episcopi loci ubi est præsens, et lex alterius non obligat illum; ergo e contrario si tunc obligatur a lege loci, ratione ejusdem loci est subditus, neque ad hoc refert quod, in loco domicili, sit, vel non sit similis lex.

16. *Solvuntur argumenta opposita.* — Neque contra hanc resolutionem obstant quæ in principio objecta sunt. Nam principale fundamentum de carentia jurisdictionis in uno, et subjectionis in alio, satis expeditum ac declaratum est: leges autem quæ afferuntur non sunt ad rem. Nam prima, si quid probaret, concluderet esse necessarium domicilium, et perpetuam habitationem, quod plane improbabile est. In illa ergo lege *Debitor* non est sermo de obligatione legis, neque de habitatione necessaria ut quis obligetur legibus loci; sed casus legis erat, *quando in pignus datur prædium cum omnibus ibi importatis, inductis, natis*, etc., an intelligantur comprehensi servi, qui ad prædium colendum mittuntur: et respondetur, *eos duntaxat comprehendendi, qui hoc animo a domino missi essent, ut ibi perpetuo essent*; exponit autem Glossa *perpetuo*, id est, quandiu ibi essent necessarii. Inde autem nullum potest sumi argumentum, quia in illo casu servi non erant dati, vel promissi per se in pignus, sed ad summum poterant comprehendendi tanquam res accessoriæ, et connexæ cum prædio, quia verba pacti postulabant illam connexionem, quæ respectu servorum non poterat esse alia, nisi destinatio illorum ad in-

sistendum prædio. At in præsentia lex fertur simpliciter ad totum territorium, seu locum, et ad sui observationem non requirit aliam connexionem, nisi actualem habitationem et unionem cum cæteris de populo, quæ ex actuali habitatione nascitur. Alia vero lex magis videtur pertinere ad casum sequentem. Dico tamen illam loqui de illo qui, transeundo per locum, emit ibi, aut vendidit, et pertransiit; postea enim non potest conveniri in illo loco, et merito, quia per unam transeuntem actionem non acquiritur forum quasi permanens, et dans jus in alium, etiam absentem. At nos loquimur de obligatione, quæ durat solum quandiu durat præsentia, et ideo nulla est similitudo. Esset autem nonnulla, si ageretur de conveniendo advena in eodem loco, in quo contraxit, antequam inde discederet: et tunc sine dubio potest in eodem loco conveniri, si fraudem omisit, vel si est debitor, aut non vult stare conventioni factæ, vel quid simile. Et ita potius favet exemplum.

17. *Qui solum in transitu alicubi sunt, non teneri probabile est.* — *Suadetur comparationibus.* — Superest videndum an hæc resolutio habeat eodem modo locum in his, qui solum in transitu, et tanquam in hospitio, et ad horam alicubi inveniuntur, solum ad refectio-nem sumendam, vel ad quietem nocturnam, et statim sunt discessuri. Aliqui enim non putant esse admittendam obligationem hanc cum tanto rigore; tum quia esset res nimis onerosa et scrupulosa iter facientibus; tum etiam quia consuetudo non videtur cum tanto rigore introducta; tum denique quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, et ideo, esse in transitu tantum, non reputatur præsentia. Nam in jure, quod brevi tempore durat, quasi non esse censetur, juxta c. *Nam et ego*, de Verb. signif., ubi ex Hieronymi sententia dicitur, vocari unigenitum Salomonem, quia prior frater uterinus statim mortuus est, et ideo quasi non fuisse censetur. Et juxta c. *Ad audientiam*, juncta Glossa, verb. *Statim*, de Regular., dicente: *Non dicitur factum, quod non durat.* Tandem addi potest argumentum; quia sacerdos Græcus transiens per Latinam Ecclesiam non tenetur ritus Ecclesiæ latinæ servare, præsertim quoad consecrandum in azymo, et multo minus Latinus transiens per Græciam tenetur consecrare in fermentato, ut in 3 tom., disp. 44, sect. 3, diximus, allegando epistolam Leonis Papæ; ergo similiter in proposito. Quoad hanc ergo partem potest contraria opinio probabiliter

sustineri, et qui in praxi illa uti voluerit, non peccabit.

18. *Contrarium tamen certum.* — Nihilominus si consequenter loquendum est, censeo idem esse sentiendum de his transeuntibus, pro eo tempore quo in tali loco quiescunt, servata proportione quoad tempus habile (ut sic dicam) ad obligationem et executionem præcepti. Probatur primo, quia citata jura, seu testimonia Augustini indifferenter loquuntur de peregrinis, seu venientibus ad aliquem locum, sive parum, sive multum ibi sint moraturi. Secundo, quia rationes sumptæ, vel ex necessitate ad communem pacem et unitatem, vel ex necessitate præscripta in materia et circumstantiis virtutis pro tali loco, æque applicari possunt ad hos peregrinos cito transi-turos. Et similiter urget inductio facta de lege taxante pretium; servare enim tenetur illam, etiam qui ad horas tantum ibi manet. Item de lege non ferendi arma tali hora noctis, et similibus. Tertio, quia si extraneus non habens domicilium, nec quasi domicilium in aliquo loco, obligatur legibus loci, non possumus per majorem vel minorem moram hanc obligationem limitare aut discernere, quia neque ulla regula moralis et certa potest assignari ad hanc discretionem faciendam, neque ratio. Quia major vel minor mora non videtur dare jurisdictionem uni, vel subjectionem alteri. Unde argumentor quarto, quia si non obligaretur viator ad servandum festum loci, ad quem hospitii gratia pervenit, maxime esset quia non est subjectus; at respectu agentium in tali loco, et concernentium locum, est subjectus, nam hoc modo subjectus est, qui per paucos dies ibi commoratur, ut ostensum est. Et differentia illa permanentiæ majoris vel minoris, seu quod sit tanquam in termino viæ, vel tanquam in via ipsa, seu termino medio, videtur et valde materialis, et nimis speculativa, potius quam moralis; ergo in omnibus his casibus idem est dicendum cum proportione.

19. Quinto induco rationem illam, quia statim ac aliquis exit ex terminis sui territorii, desinit obligari lege territorii ad servandum proprium festum ejus, nec ab hoc consideratur mora temporis, aut loci distantia, sed satis est ut sit extra territorium: ergo eadem proportione, ut obligetur lege alterius territorii, satis est ut intra illud versetur, nulla spectata temporis mora, nam debet esse proportio et æqualitas in onere et commodo, sen in suscipiendo uno jugo, et abjiciendo

alio. Atque hinc potest ulterius argumentum sumi, de his qui nullum fixum habent domicilium, sed semper vagantur; et ideo vagi dicuntur, ut distinguantur a peregrinis habentibus alicubi proprium domicilium: illi ergo, licet nunquam sistant per moram notabilem in uno vel alio loco, sed semper huc illucque discurrant, tenentur servare festa locorum in quibus inveniuntur. Idemque est de similibus statutis, vel consuetudinibus; ergo et alii peregrini ad hoc tenentur. Patet consequentia, quia, quod hi habeant domicilium alibi, nihil obstat huic obligationi, cum, eo ipso quod extra domicilium sunt, non obligentur legibus ejus; manent ergo æque liberi et expediti, ut statutis aliorum locorum conformari debeant. Item e contrario, quia si peregrini non subiciuntur his statutis, quia nec sunt incolæ, nec veniunt illuc animo manendi per aliquod tempus notabile, etiam isti vagi non sunt incolæ, nec veniunt animo manendi, ut supponitur; ergo est eadem ratio. Dices: isti vagi, quia nullibi domicilium habent, censentur illud acquirere quocumque veniunt, non sic alii. Respondeo: proprium domicilium revera non acquirunt, nec illud habent, cum nunquam habeant animo manendi, sed dicuntur acquirere domicilium quoad effectus necessarios ad bonam eorum gubernationem. Ita ergo peregrini, licet alibi domicilium habeant, tamen, dum peregrinantur, perinde se habent quoad statuta domicili, ac si illud non haberent. Ergo quoad hunc effectum, eadem est ratio de illis ac de vagis.

20. Quod autem isti vagi obligentur, probatur, primo, quia isti vagi non possunt aliter acquirere jura seu effectus domicili; secundo, quia alias isti essent exempti ab omnibus statutis et consuetudinibus episcopalibus. Dices, nullum esse inconveniens, eum, qui nullum certum domicilium nec durabilem habitationem habet, nullis consuetudinibus aut statutis particularibus obligari. Sed revera est contra bonos mores talium personarum, et non posset esse sine perturbatione reipublicæ, et ideo merito possunt isti vagi coerceri a præfectis urbium et a pastoribus ecclesiarum, ad se conformandum loco in quo sunt. Unde tandem confirmatur, quia alias contingeret istos, tam vagos quam peregrinos, per multos dies et menses alicubi morari, et nunquam obligari ad servanda festa occurrentia in tali loco, et similia statuta. Sequela patet, quia si aliquis horum perveniat ad locum cum animo statim transeundi, non statim obligatur juxta contra-

riam sententiam; ergo licet per occasionem differat discessum, per unum vel alium diem, semper habens animum statim discedendi, nunquam obligabitur, quia semper est in transitu, ut enim dixit J. C. in leg. *Nihil interest*, 25, ff. de Capt. et postlimin. rever. : *Oportet ut ea mente venerit, ut non illo receratur. Neque enim satis est corpore quem domum rediisse, si mente alienus est.* Habens ergo animum transeundi, nunquam manet, etiamsi diu corpore præsens sit, sed transit; ergo si præsentia in transeundo non satis est ad obligationem, nec mora longa sufficere eum illo animo. Consequens autem est inconveniens morale, et contra pacem et bonam gubernationem, et potest esse occasio multarum fraudum et perturbationum. Ergo rectius et securius dicitur, quamlibet præsentiam sufficere ad hanc obligationem, dummodo cum debita moderatione et proportione explicetur. Quod quidem si prudenter fiat, nec scrupulosa, nec nimis onerosa videri poterit hæc obligatio. Quomodo autem id fieri debeat, breviter in nostro casu explicabo, et inde facile poterit ad alias materias applicari.

21. *Duo spectant ad observationem festi.* — *Ad posterius negativum tenetur transiens.* — Distinguenda ergo sunt duo, quæ ad observationem festi pertinent, et differentia inter ea est constituenda. Unum enim est positivum, scilicet, audire missam; aliud negativum, scilicet, abstinere ab operibus servilibus. Unde primum uno actu et una particula diei impleri potest. Secundum vero habet tractum successivum per totum diem, et per modum negativæ præcepti obligat semper et pro semper intra illum diem. Hinc ergo facile intelligitur hanc posteriorem obligationem posse cadere in eum, qui pervenit ad talem locum, etiamsi post horam sit discessurus, quia tenebitur pro illa hora non vacare operibus servilibus: statim enim ac transierit, etiam eodem die, ad locum ubi tale festum non servatur, amplius non tenebitur ad servandum festum, ut per se clarum est. Et pro illa hora vel parvo tempore vix potest esse obligatio gravis, saltem propter materiæ levitatem; si tamen esset totum tempus ante vel post meridiem, vel magna ejus pars, tunc censeri potest materia gravis. In quo etiam omnino cavendum est ne saltem publice talia opera fiant, quia revera tunc maxime procedunt rationes factæ, et saltem scandalum periculum vitari non potest; si quis tamen occulte vel noctu aliquid simile faceret, addictus primæ opinioni, non damnarem illum.

22. *An teneatur ad primum, quod est positivum.* — *Negativa pars vera est.* — De auditione autem missæ, quia brevi tempore impleretur, dubitari potest an, eo ipso quod aliquis est in loco aliquo per tempus sufficiens ad audiendam missam, teneatur illam audire, si potest. Nam videtur teneri ex rationibus factis, quia tunc obligatur præcepto de servando festo, et potest illud quoad hanc partem implere. Sed dico imprimis eum, qui agit iter per locum ubi dies est festivus, etiamsi illac transeat hora missæ, non teneri ad permanendum ibi pro tempore illo, ut audiat missam, nec cessare ab itinere, si alias non erat sibi opportunum, quia tunc nulla est ratio talis obligationis, ut est per se notum. Nec rationes supra factæ tunc habent locum, quia ille revera non est ibi, sed illac transit, nec obligatur ad ibi operandum aliquid, nec ad permanendum ibi aliquo tempore, quia præceptum de festo non obligat ad permanendum (ut supra dicebam), sed supposita permanentia obligat ad observationem, et ita procedunt rationes factæ. Et de his transeuntibus dixit in hoc sensu Navarr., *solum transitum non ita obligare*, ut ex contextu est clarum. Deinde licet contingat in illo loco quiescere tempore opportuno ad missam audiendam, si indiget illo tempore ad necessariam actionem pro itinere, nec potest audire missam, nisi a suo itinere retardetur, non credo teneri; nam procedit fere ratio proxime facta.

23. *Quid si dormiat in loco ubi sequens dies festivus sit.* — Et eadem ratione existimo, si dormiat in loco ubi sequens dies festivus est, non obligari ad audiendam missam, si statim perventurus est ad loca in quibus festum illud non servatur, quia non potuit tam brevis et transitoria mora inducere tantam obligationem cum incommodo itineris. Secus vero est, quando aliquis moratur toto tempore matutino, in loco ubi est dies festus, etiamsi alienigena sit, et a prandio sit discessurus; existimo enim teneri ad missam audiendam, quia tunc habent locum jura, et rationes adductæ pro secunda sententia, quæ hoc etiam affirmat. Idemque dicendum censeo, si aliquis discedat summo mane ab illo oppido, ubi servatur festum, quod simili modo servetur in toto illo territorio, per quod usque ad meridiem acturus est iter; nam procedit eadem ratio.

24. *Regula generalis discernendæ moræ.* — Unde obiter colligi potest generalis regula pro discernenda mora necessaria ad hanc obligationem: nam si obligatio sit præcepti nega-

tivi, hæc semper urget pro rata temporis, quod durat præsentia in tali loco, quia præceptum æquali proportionem obligat pro toto tempore, et pro qualibet parte ejus. Si vero obligatio sit præcepti affirmativi, necesse est ut quis sit in loco saltem pro toto illo tempore quod ad implendum actum præceptum per se conceditur, quia alias præceptum non obligat talem personam, quia nec ratione domicili, quod ibi non habet; agimus enim de peregrino, seu transeunte, non de incola; nec etiam ratione præsentia, quia est in puro transitu; nec tunc habet locum ratio scandalum, nec alia ratio boni communis.

25. *Solvuntur argumenta.* — Neque contra hanc doctrinam obstant in contrarium adducta. Ad primum enim dico, esse quidem hoc aliquod onus, sed rationabile et leve, quod facile et sine scrupulis tolerari potest, si considerentur quæ diximus. Ad secundum, potius consuetudinem favere huic sententiæ, quia revera omnes timorati observant talia festa, et se sentiunt obligari. Ad tertium ex illo principio, quod parum pro nihilo reputatur, respondeo, quando res ipsa aliunde habet consummationem suam, licet parvo tempore duret, non esse parvam, dummodo duret quantum necessarium est ad actum. Ut consensus pravus mortale peccatum est, etiamsi brevissimo tempore duret, et illa prava duratio non facit ut res illa pro nihilo habeatur; et in præsentia materia, si quis discedat a suo oppido, statim ac exit terminos ejus, desinit obligari statuto ejus ad festa servanda, etiamsi noctu reversurus sit, quia ad hoc non consideratur duratio, sed absentia: ita ergo est e contrario. Nec jura quæ afferuntur, obstant; nam illa interpretatio unigeniti a Hieronymo tradita, et relata in dicto cap. *Nam et ego*, non est sine aliqua metaphora et improprietate, ut notat Abbas, in dicto capitulo *Nam et ego*, et ideo non potest ab illa sumi argumentum. Unde forte Salomon dictus est unigenitus, quia solus, vel primus ex legitimo matrimonio natus est; vel etiam quia quando natus est, jam prior erat mortuus, et sic parva duratio fratris dicitur ad hoc contulisse, quia jam ille non erat; at licet parvo tempore vixerit, vere filius, et genitus fuit. Sicut Pontifex electus, licet per horam tantum vivat, verus Pontifex est, et in numero Pontificum computandus, licet, secundum æstimationem et metaphoram, habeatur ac si non fuisset. In præsentia autem, ad judicandum de obligatione, habenda est ratio ve-

ritatis, et durationis necessariae ad tales effectus. Unde etiam dictum illud Gloss., in dicto capite *Ad nostram: Non dicitur factum quod non durat*, in rigore non est verum, ut ex re ipsa constat, et exemplis adductis de consensu pravo cito transeunte, et Pontifice electo, et paulo post mortuo. Dictum ergo illud solum metaphorice quoad aliquam considerationem sustineri debet, et praesertim in ordine ad praesumptionem, de qua in illo textu agebatur, scilicet de tacita professione, a qua statim quis resilit, nam praesumitur non consensisse; si autem consensit, nihil refert brevitatis durationis. Hic autem non de praesumptione agimus, sed de veritate, ad quam spectanda est mora sufficiens ad actum, et ad debitam conformitatem cum populo in observatione festi; major enim mora accidentaria est ad hunc effectum.

26. *Cur Graecus non teneatur ad Latinorum ritus, quando inter eos est.* — Ad ultimum, de consuetudine Graecorum et Latinorum, respondeo imprimis ibi intervenire specialem rationem, quia ipsa Ecclesia ita interpretata est illos ritus, et vult illo modo servari propter specialem rationem, quam attigimus in dicta disputatione quadragesima quarta, tom. 3. Clarum est autem, quod si lex ipsa ita lata esset, ut explicaret se velle obligare incolas terrae, et non alienigenas illic venientes, tunc eos non obligari; hic autem agimus de lege, quae indifferenter ponitur pro tali loco. Deinde addo, legem illam, vel consuetudinem, quoad ritus accidentarios in sacrificio servandos, non esse universaliter et indifferenter propositam pro omnibus fidelibus aut pro omnibus sacerdotibus, sed Ecclesiam ipsam admittere in hoc magnam varietatem, sicut videbimus, in multis caeremoniis, aliter monachos, aliter vero clericos celebrare. Neque hi obligantur illorum caeremoniis uti, neque e converso, etiamsi in aliorum locis vel ecclesiis celebrent, quia ipsae consuetudines non sunt locorum, sed (ut ita dicam) personarum, seu statuum, ac professionum: statuta vero de quibus agimus, localia sunt, et de se ad omnes fideles cujuscumque professionis pertinere possunt.

27. *Quomodo haec extendenda ad festa generalia Ecclesiae.* — Ultimo tandem extendenda sunt, quae diximus in his duobus punctis, ad festa generalia Ecclesiae, quando ex consuetudine in aliquo particulari loco ablata est obligatio, ut in Inventione crucis, vel in festo Innocentium, aut aliis minoribus festis acci-

dere diximus. Nam in his habent locum duo principia, quae ex dictis colliguntur. Unum est, incolas illius loci, in quo praecipuum illud derogatum est, si extra illum inveniatur ubi praecipuum suam vim retinet, non posse uti indulgentia sui loci, sed teneri ad servandum festum, sive ibi maneant, sine sint in transitu. Patet a fortiori, quia si in alio loco servaretur festum illud ex particulari lege loci, tenerentur illi alienigenae se illi conformare, ut diximus; ergo a fortiori si ex lege generali Ecclesiae ibi non derogata, tale festum servetur. Sic dixit Felin. in dicto c. *Quod Clericis*, de For. comp., cum Cardinal. in Clem. *Dignum*, de Celebrat. Miss., quaest. 5, peccare Catalanum comedentem carnes Tolosae die sabbathi, etiamsi in sua patria sine peccato posset eas comedere, quia extra locum consuetudinis non potest illa uti, ubi lex generalis in contrarium viget. Idemque dixit Navarr., capit. 23, numer. 120, de Castellano comedente extrema animalium in die sabbathi, dum per Lusitaniam vel Navarram vagatur, ubi mos Castellae non est receptus. Imo multi ex auctoribus, qui in legibus particularibus non censent advenam transeuntem obligari ad earum observationem, nihilominus in generalibus id fatentur, etiamsi in patria hominis alienigenae ex consuetudine non serventur. Quia leges illae de se et per se omnes obligant, et derogatio, quae alicubi facta est per consuetudinem, est quasi affixa illi loco, nec extendenda est, cum sit odiosa. Neque se habet ut privilegium personale, quod cum persona incedat, quia nec isto modo introductum est, nec est ulla ratio cur sic explicetur. Maxime quia ordinarie solent tales consuetudines introduci ex peculiaribus rationibus locorum, unde etiam pro solis talibus locis introducuntur aut permittuntur.

28. Unde contraria sententia, quam Palac. et alii nonnulli moderni docere ausi sunt¹, mihi non videtur practice secunda, quia nulla auctoritate, nec ratione satis probabili, nedum firma nititur. Aiunt enim, licet illud videatur privilegium, nihilominus eo gaudere, qui ad breve tempus foras exeunt redituri, quia fictione juris habentur pro praesentibus. At enim cur non habentur etiam pro praesentibus quoad obligationem servandi statuta localia, vel consuetudines addentes obligationem? Contra rationem enim videtur habere illos ut praesentes, quoad consuetudines rela-

¹ In 4, d. 15, disp. 8, post 6 conc., fol. 126, paragr. *At vero*.

CAPUT XV.

AN SIT IN ECCLESIA PRAECEPTUM DE MISSA IN DIE FESTO AUDIENDA?

1. *Proponitur quaestio.* — Duae partes, ut supra dicere coepi, habet haec obligatio servandi festa: una affirmativa est, alia negativa, in quibus substantia illius consistit, quae jam a nobis explicanda est: hactenus enim fere tantum ostendimus praecipuum illud esse, et simul attigimus causas ejus, et quas personas obliget. Hoc ergo capite et sequenti, explicabimus ad quid obliget, seu quid agere praecipiat; postea vero dicemus quid prohibeat.

2. *Praecipuum hoc ad audiendam missam obligat.* — *Utrum sit de jure divino.* — Dico ergo primo: hoc praecipuum obligat ad audiendam missam integram in diebus festis, quae sub praecipuo observari praecipuntur. Hanc conclusionem tractavi late in tertio tomo tertiae partis, tota disputatione ultima, et ideo hic brevissime rem totam perstringam, ad illum enim locum lectorem remitto. Conclusio ergo certissima est ex communi consensu, et traditione Ecclesiae: certum est enim hoc praecipuum non esse divinum, sed ecclesiasticum. Potest quidem probabiliter dici, jus ipsum divinum legis novae obligare omnes Christianos, ut interdum divino sacrificio intersint, illudque per sacerdotem et cum sacerdote offerant, quia lex colendi Deum per sacrificium quasi naturalis est; et haec determinata est in lege gratiae ad sacrificium missae, et ideo ex vi institutionis illius divini sacrificii videtur sequi haec obligatio, vel saltem quod sit divino juri valde consentanea, ut dicta disputat., sectione 2, dixi. Nihilominus quod haec actio exercenda sit in singulis diebus festis, audiendo integrum missae officium, de jure ecclesiastico est, tum quoad aliquam institutionem, nimirum orationum, et aliarum caeremoniarum quae in missa fiunt, quae sunt ex institutione Ecclesiae, praeter substantiam sacrificii; tum quoad praecipuum de tali actione, quia Christus nunquam hoc determinavit ad tales dies, nec ad determinatum tempus. Ecclesia ergo hoc determinavit.

3. *Ubi et quando sit haec obligatio imposita.* — Sed quaeres ubi et quando. Quidam censent non inveniri hoc praecipuum in jure scripto, quia solum invenitur in capite *Missas*, de Consecratione, distinctione prima, et illud nec est Concilii universalis, sed provincialis,

xantes jus commune, et non quoad honestas consuetudines addentes aliquid juri communi. Dicit fortasse illum esse favorem, et ideo ampliandum, hoc vero esse onus, et quasi odium, et ideo esse restringendum. Ego vero potius relaxationem communis juris censeo esse odiosam, ideoque non esse extendendam, praesertim per solam fictionem juris. Maxime quia fictio juris non extenditur ultra casus in ipso jure expressos, vel eandem rationem habentes, quod de praesenti casu dici non potest. Denique contrarium est consuetudine receptum, et oppositum valde novum et scandalosum apparet, si Mediolanensis, verbi gratia, qui Romam peregrinatur, velit ibi in quatuor primis feriis Quadragesimae carnes comedere, quia (ut aiunt) Mediolani id ex consuetudine licet, et idem est in exemplis supra allatis. Quamobrem censeo non esse contrariam sententiam introducendam.

29. *Non teneri peregrinum ad festum generale, si sit ubi non celebratur.* — *Petr. Ledesm., de Matrim., q. 45, art. 5, punct. 3, dub. ult.* — Aliud vero principium huic correspondens est, incolam loci, in quo festum vel aliud praecipuum juris communis suam vim et obligationem retinet, si perveniat ad locum in quo ex consuetudine non obligat, etiamsi transeundo tantum illic sit, non teneri pro tunc ad servandum festum illud, et idem est de jejuniis, etc. Quod etiam est communiter receptum, ut patet ex Navar., Covar., et aliis supra citatis. Et colligitur plane ex sententiis Augustini supra adductis, quod potest quisque se conformare consuetudini populi in quo invenitur, in his rebus quae per se mala non sunt. Ratio etiam proxime facta hic applicari potest, quia relaxatio illa juris communis, per consuetudinem facta in tali loco, introduxit ibi privilegium, quasi locale, ut eo utantur omnes, qui loco etiam utuntur, et in eo praesentes sunt. Nec oportet ibi fingere absentiam, eo quod ille habeat animum cito redeundi, quia haec obligatio, vel excusatio non in fictione, sed in veritate fundanda est. Atque hoc etiam habet usus: nam Lusitani per Castellam transeuntes sine scrupulo vescuntur extrematibus arietum in diebus sabbathi, et sic de aliis.